

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtrek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 40.— Din. za naročnike v inozemstvu 60.— Din. letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojednane, poslana, razpise služb je plačati po 1 Din za vsako petito vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 25 Din.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petito vrste, če se tiska enkrat 1 Din. Inseratni davek posebej.

Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebej plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6/L.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

DR. IVAN TAVČAR.

Slovenski narod je izgubil zopet enega izmed najboljših sinov, moža poštenjaka, moža, ki je zasekal globoko brazdo na kulturnem, političnem in gospodarskem polju slovenskega naroda.

Po daljši bolezni je umrl v Ljubljani v ponedeljek, dne 19. februarja ob 1. uri popoldne dr. Ivan Tavčar, slovenski pisatelj, politik, bivši župan ljubljanski, državni poslanec itd.

Dr. Ivan Tavčar se je rodil leta 1851. v Polanah nad Škofjo Loko, dovršil gimnazijo v Novem mestu in v Ljubljani (1871.), nakar je študiral na Dunaju pravoslovje. Po dovršenih izpiti se je posvetil advokaturi in se nastanil l. 1884. kot odvetnik v Ljubljani.

Dr. Tavčarjevo kulturno delo je mogoče oceniti le, če prelistamo zgodovino slovenskega naroda in posebej v mračno dobo, v kateri je pričel s svojim delom. Dobro vedo, da je le na močni nacionalni zavesti in na kulturno močnem temelju mogoča uspešna politika, e z vso vnemo pričel posvečati svojo izredno pisateljsko nadarjenost slovenskemu narodu ter mu dal mnogo prvovrstnih leposlovnih del, ki imajo svojo visoko literarno vrednost. Preobširno bi bilo baviti se z njegovimi deli, če im hočemo dati dostojno oceno.

Široke dimenzije je zavzemal njegov nacionalni pokret, ki je prenesel naš narod iz tuge v popolnoma nov milje, v nov svet, ki je iz priveske germanstva, prepojenega s tujim duhom, napravil naš narod za samostojno nacionalno celoto, nosečo v sebi lastno nacionalno idejo in samostojni nacionalni smoter. Ta pokret je prenovil najširše plasti našega naroda!

Dr. Tavčar je bil ena najmarkantnejših političnih osebnosti našega naroda. S svojimi političnimi nazori in dejanji je prenovil slovensko inteligenco. Ustvaril je slovenski liberalizem, ki je nastopal pod njegovim vodstvom proti tedaj zelo reakcionarnemu klerikalizmu.

Dr. Tavčarjev pokret in njegova doba e odtisnita tudi svoj znak slovenskemu šolstvu in slovenskemu učiteljstvu.

Slovensko učiteljstvo, ki je mnogo trpelo tedaj pod avstrijskim vladnim in nemškutarskim pritiskom, se je kaj hitro oprielo njegovih idej. Učiteljstvo je postalo nosilec njegovih nazorov in idej med najširše plasti naroda.

V njegovi dobi so se kaj uspešno razvijala stanovska društva med učiteljstvom, zadobila so izrazit značaj tedanje nacionalne mladopolitične javnosti in kljub germanizaciji in vladnemu pritisku je potom učiteljstva prešel nacionalizem z vso elementarno silo tudi v šolo. Z dr. Tavčarjem je bojevalo učiteljstvo boj proti klerikalizmu.

In ko je prišla reakcija, je ostalo učiteljstvo še nadalje nosilec njegovih idej, njegovega svobodnomiselnega naziranja tudi na deželi, ni klonilo in se vdalo besnečemu klerikalnemu terorju.

Dr. Tavčar se je dobro zavedal položaja! Marsikdo bi vsled družinskih razmer omahnil zaradi prehudega pritiska in Bog ve kaj bi se zgodilo s slovenskim šolstvom, ko bi ne imeli župana dr. Ivan Tavčarja, deželnega in državnega poslanca dr. Ivan Tavčarja, deželnega odbornika dr. Ivan Tavčarja in člana deželnega šolskega sveta dr. Ivan Tavčarja.

Na vseh teh mestih je s svojo odločno poštenostjo in z največjo gorečnostjo nastopal proti korupciji in terorju nad učiteljstvom in je branil šolstvo.

Zato stoji danes ob dr. Tavčarjevem grobu v žalni obleki tudi slovensko učiteljstvo, zavedajoč se da je legel v grob njegav vzor-mož in prevzemač njegov nacionalno in politično dedščino in borbo za njegove nazore in — vzore.

Slava velikemu geniju!

Naj žive v nas njegovi nazori in vzori — naj živi med nami njegovo poštenje!

Naše vrste.

Volitve naših zastopnikov v višji šolski svet so pokazale, kako ogromno večino učiteljstva ima naša organizacija za sabo. Vrste so izborni disciplinirane, dobro vedo, da stojimo pred odločilno fazo rešitve dveh najvažnejših vprašanj, za nas: pred službeno pragmatiko in šolskim zakonom.

Rešiti se ima končno naše materijalno in službeno pravno vprašanje, z vsemi podrobnimi vprašanji ki pridejo pri tem v poštev.

Potreba bo posvetiti zopet vse svoje delo in vso svojo energijo neprestanemu energičnemu delu za ugodno rešitev teh dveh vprašanj: obnoviti bomo morali svoje predloge skoro od začetka; uporabiti bo poleg organizacijskega tudi vse osebnosti s našo centralo v Beogradu; uporabiti bo potreba vse dosedanje izkušnje za nove borbe za nove vloge, za nova posredovanja itd.

Stojimo pa tudi pred kongresom jugoslovanskega učiteljstva, ki se bo letos vršil v Ljubljani.

Zato potrebujemo — organizacija močne opore v svojem članstvu, da bo častno za nas izpeljala prvo in drugo nalogo. In volitve v višji šolski svet so pokazale, da ima organizacija močno silo na razpolago, na katero lahko s ponosom zre in na katero lahko s točnostjo računa, kadar bo počil — stanovski strel.

Število naših glasov nas je presenetilo! Računali smo samo z 1400 našimi glasovi na vsakega kandidata. Toda izid nam je pokazal, da je mnogo tovarišev in tovarišic, ki so v srcu in ideji z nami, so volili z nami, a so še vedno izven organizacije. Vse te vabimo, da vstopijo v naš krog in da postanejo naši tudi po zunanjosti!

Slomškova Zveza je nazadovala! Veseli nas, da ni za več nazadovala. Ne želimo si prirastka, ki bi izviral iz preračunjenega koristolovstva. Višina, na kateri se je vzdržala, nam je pa tudi zato v veliko zadoščenje, ker nam je na boljši dokaz zdravih razmer, ki so vendar enkrat zavladale v stanovskih zadevah. N-

smo za parolo »šilo za ognilo«, zakaj če bi šli po tem reku, jih je premalo, da bi jim povrnili vse krivice, ki so jih oni pozročili našim članom v preteklosti.

Glasovi enega dela meščanskošolskega učiteljstva so znak užajenega samoljublja in nepojmovanja tovariške in družabne naloge tega dela učiteljstva napram celokupnosti učiteljstva ter pozabljanja na duhovno kulturno vodstvo učiteljske celokupnosti. V veliko zadoščenje osnovnošolskemu učiteljstvu je lahko, da večine ni tam.

Razcepljeni glasovi nam kažejo male ljudi, ki ne znajo ločiti osebe od organizacije in ki ne znajo ločiti malenkostnih personalnih vprašanj od glavne naloge, ki jo ima organizacija.

V prazne glasove je računati neopredelence; one, ki im manjka prave stanovske orientacije; one, ki hočejo živeti na račun dela svojih stanovskih tovarišev — **naše stanovske parasite**; in tropice onih, ki jih omamlja o kocke in politiška aboholka, ki jih mečejo politiške stranke in stranice v naše stanovske vrste, da bi nas razdvajale ter tako temlaže vladale nad nami, podvračajoč si ambiciozne ljudi v našem stanu za svoje lakaje in uporabljajoč jih za to, da delajo zdrahe v stanovskih vrstah in skušajo rušiti s svojim zabavljanjem to, kar drugi grade s svojim težkim nesebičnim delom.

Pozabiti pa ne smemo tudi glasov narodnih manjšin, ki so všteti med praznimi i. dr. glasovi.

Toda mi gremo preko vseh teh na resno delo v novo dobo, ponosno zroč na ogromno večino, ki jo imamo za sabo in zavedajoč se, da bi bilo negativno delo se z njimi ukvarjati in jih prepričevati o njihovem zaslepljenem naziranju v stanovski politiki.

Službena pragmatika, šolski zakon in naša organizacija (kongres UJU v Ljubljani) nam bodo tri zvezde vodnice za bližnjo bodočnost, ki naj izkažejo, da je organizacija vredna zaupanja, ki ji ga je članstvo izkazalo pri volitvah v višji šolski svet.

LISTEK.

Naredba štev. 7817.

O »l«-u bom govoril! Saj imamo drugega, zaenkrat bolj nujnega dela dovolj, kot na da se tepemo za črke, ampak vprašanje je postalo zadnji čas nekako aktualno: za nas, ki smo dobili znano naredbo, še prav posebno. No, jezikovna stran ni aktualna, to se pravi, je aktualna, ampak že več kot 100 let; odkar je namreč Kopitar sestavil prvo slovensko znanstveno slovnico, so si vsi naši jezikoslovci belili glave z njo, da e še do danes niso dokončno odločili. Mi je mislim, tudi ne bomo, zato naj tukaj slovnico kratko preidemo. Kogar pa stvar posebno zanima, naj vzame Breznikove slovnice 2. izdajo in bo na straneh 29—33 našel ves historični razvoj našega nesrečnega »l«-a. In na — na str. 30., vrsta 13 od spoda, črta te stavek, kjer ravno govori o izgovarjavi trdega »l«-a. od besed... ali na... do... kot srednji »l«-e, ker se je Breznik pozneje na poziv višjega šolskega sveta, naj stvar konečno odloči, izrekel samo za

* V stavnem stroju, žal, za te glasnike ni potrebnih znamenj.

»u«. Ravnotako so se izrekli za dvoustniški »u« tudi vsi profesorji slavisti na ljubljanski univerzi.

Potem treba popraviti pogrešno mnenje, v katerega zavajaja naredba, da se namreč mora izgovarjati n. pr. nosiu, voziu. Tako se nikjer ne govori in se tudi nikdar ni govorilo. To je le postulirana književna izreka zaradi sistema pisanih oblik. Istočasno namreč, ko je končni in pedsoglasniški »l« začel prehajati v »u«, e nastopil v Slovincih tudi drug pojav, namreč akzv. moderna vokalna redukcija (Od XVI. stol.). Ta moderna vokalna redukcija e vse nenaglašene vokale, predvsem i, u in e (jat) reducirala najprej v nek polglasnik, sličen onemu v pës = p s, ki je na potem ako je to dopuščala konfiguraciona zloga, popolnoma onemel; tako je n. pr. gréšnik dalo današnje dialektično gr š k, kjer je n postal nositelj zloga namesto onemelega i-ja. Kakor hitro je torej l prešel v u, je tudi spredaj stoječ vokali u, e prešel, oziroma se asimiral sledečemu u-ju ter dal tisti polglasnik. Torej se je govorilo nos u voz u, kar pa se je dalje asimiliralo v u. Na kratko: nosil, nosiu, nos u, nosu.

Še tretja, nekoč glavna, zdaj skoro neopažena stran je, ki se je naj mimogrede

dotaknem. Vprašanje o blagoglasnosti ali neblagoglasnosti. Naj citiram iz dr. K. Štrekļa »Opomb k Levčevem slovenskem pravopisu in n'ega kritikah« en sam odstavek:

... Da bi bil glas u (w, v) na koncu besed in pred samoglasniki neblagoglasen, to je samo vmišljen razlog. Znano je, da se tam, kjer se l izreka kot u, glasi takko na enakem mestu tudi v. Če je torej delavcu braw (brav), delaw (delav), mowčim (movčim), vovk (vovk) itd. res neblagoglaseno, mu mora biti isti glas na enakem mestu neblagoglasen tudi v besedah kakor: kráv (krav množ. rod.), držáv (držáv g. pl.), gospódow (gospodov), duhovník (duhovnik), jawenost (avnost) itd. Komur se ta zadnja izreka ne zdi blagoglasna, tisti mora če logično misli, tudi o prvi trditi, da ni neblagoglasna. Zakaj neki bi bil isti glas v enaki zvezi sedaj »blagoglasen« sedaj »neblagoglasen«? Ako predlagajo elavci v prvem oziru izreko čistega l zavoljo blagoglasnosti, terja od njih doslednost da bi se zavoljo »blagoglasnosti« moralo tudi tukaj govoriti (in pisati) král, držál, gospodol, duhołnik jalnost itd. Komur je prvo rustikalno in rovtarsko, temu mora biti rustikalno in rovtarsko tudi zadnje saj je

glas obakat, ne glede na etimologičen izvir, v narodnem govoru vendar isti! Dajle če e neblagoglasen naš braw, delaw, vovk itd., zakaj ni istim elavcem neblagoglasen hrvaški ali srbski brao, delao, vuk? Zakaj niso Srbi ali Hrvati imeli toliko soli v glavi da so zavoljo prelepe blagoglasnosti zavrgli svoj »o, u in ga sremenili v blagoglasni l ol? So-li njihova ušesa tako kosmata, da ne morejo občutiti take blagoglasnosti, ko vendar vsi štejejo njih jezik za najblagoglasnejši v slovanskih jezikih?... Zakaj ni Malorusom neblagoglasen njih v, zakaj ne Velikorom in Poliakom njih l, ki je vendar našemu u (w, v) tako blizu, da ga mnogo mili onov izgovarja naravnost tako kakor mi? Zagovorniki elanja naj tem Slovanom dadè svet: »Zavoljo blagoglasnosti opustite vendar svoj w, v, l!« Ti Slovani jim poreko: »Ali se Vam v glavi meša da nas učite izgovarjati slovansčino, kakor to izgovarja — tujec? — Če bi torej drugi Slovani ne dopustili da se dela ž njih jezikom tako, kakor neka sicer koristna žival z mehoma, zakaj naj bi naenkrat mi morali to dopustiti zavoljo — domišljene blagoglasnosti?«

(Dalje prih.)

* T s cirkumfleksom.